

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA-BRANGULÍ / EDS. 62

Tres veïnes en un carrer del barri de la Barceloneta, durant els anys 20. Germinal, el protagonista de la novel·la de Lluís Llach, hi neix el 1920.

Bragueta, República i franquisme, a la Barceloneta

Bragueta, República, guerra civil i franquisme... a la Barceloneta. El cantant Lluís Llach s'ha estrenat com a novel·lista amb un relat, *Memòria d'uns ulls pintats*, que penetra en la vida sexual d'un nen del barri mariner de Barcelona que descobreix el plaer del contacte físic íntim amb els homes, que s'enamora d'un amic de la infantesa i que, a 87 anys, quan recorda la seva vida, enyora la Barceloneta republicana i reporta els principals problemes i greuges que va patir la població durant la guerra civil i els primers anys del franquisme.

Germinal, el memorialista, neix el 1920 en un pis esquifit d'un edifici humil del carrer del Mar de la Barce-

Lluís Llach s'estrena com a novel·lista amb el relat històric 'Memòria d'uns ulls pintats', que publica l'editorial Empúries.

loneta. És fill del mariner, i després treballador del port afiliat al sindicat anarquista, Josep Massagué i Fita i de la gavatxa –de la “franxutis”, com l'anomena Llach– Marie Guillaume, nascuda a l'occitana Seta, escrita “Sè-

te” per Llach, que en canvi escriu “Montpeller” i no pas “Montpellier”.

I quan *Germinal* arriba a 87 anys i ja ha assumit que el vegin com una “vella marieta”, amb els ulls pintats, accepta d'explicar la seva vida a un director de cinema, Lluís Sedan, que li ha demanat si la pot convertir en un guió de cinema.

Lluís Sedan enregistra el relat oral de *Germinal* Massagué Guillaume, i cada capítol és una “gravació”: primera, segona, tercera... fins a la número 26. Però les confessions, els records recollits, van més enllà de l'enregistrament simulat.

El novel·lista hi fa servir les tècniques pròpies del narrador omniscient, i l'estil deixa moltes vegades el to col·loquial per a adoptar el de la frase convencional escrita, rígida. Fins al punt que el *memorialista* explica amb detall, i com si ho hagués presenciat, escenes que només pot saber de segona mà, amb diàlegs inclosos.

D'aquesta manera, el lector ja veu que, més que un relat oral, tot i que el protagonista ocasionalment pugui

adreçar-se directament al director de cinema, el text és una novel·la narrada en primera persona, amb una construcció sintàctica de frases que només poden ser redactades, mai dictades.

Al final, el lector descobrirà que, pel que fa a la batalla de l'Ebre, el memorialista ha actuat com un novel·lista professional.

Ho confessa l'epíleg: "Ubico a Garcia peripècies i circumstàncies que succeïren en altres llocs per on l'exèrcit republicà també va travessar el gran riu. No vaig saber renunciar a unes imatges que m'havien arribat per tradició oral o per documentació, i que em servien per explicar l'enorme desfeta que tot allò va representar." Però, com que ha de mantenir la ficció que és un memorialista i no pas un novel·lista, ha de demanar perdó al lector.

De fet, el convencionalisme literari de l'enregistrament ja queda clar des de la primera pàgina, perquè la novel·la comença amb un capítol previ on el memorialista primer s'adreça al director de cinema a través d'un llarg paràgraf, i després comenta en primera persona tota la jugada, en un monòleg interior. Per la seva banda, el director, entre els dos textos, relata les seves intencions, relata el cas, a través d'un text presentat en cursiva.

Sense Fellinis catalans. La novel·la engega amb una confessió abrandada d'amor a la Barceloneta d'abans de la guerra, en concret la dels anys 20 i 30. En trobar-se davant d'un director de cinema, el vell d'ulls pintats li comenta que només el gran Fellini seria capaç de pintar les olors, els colors, la mística, del barri.

Comenta Germinal: "Si aquell home not romà –romà d'adopció, però nascut a Rímini– hagués nascut a la Barceloneta l'hauria explicada de meravella i ens hauria brodat encara una altra obra mestra." Després diu que "aquí, en el cinema, jo diria que no en tenim, de genis": cal llegir-ho com l'opinió de Lluís Llach sobre els directors de cinema catalans?

Aquesta declaració d'amor al barri mariner es manté ben encesa en començar la primera gravació. La Barceloneta era un "escenari magnífic per a uns adolescents com nosaltres", "un magnífic decorat perquè quatre infants hi

Lluís Llach, ara retirat de la cançó, publica la novel·la *Memòria d'uns ulls pintats*, a l'editorial Empúries.

deixéssim petjada de la nostra vida".

Els quatre infants eren la Joana, en David, la Mireia i en Germinal. Eren germans de colla. Formaven un grup compacte. Per a en Germinal, la Joana, en David i la Mireia eren part de si mateix, però n'hi havia un que era el seu amic de l'ànima, en David, tímid, sensible, bondadós. I molt intel·ligent: dir que era intel·ligent era poc.

Tots els tres amics d'en Germinal seran convenientment descrits, i també veurem com es fan grans i sabrem cap on enfilaran les seves vides. La d'en David adquirirà un dramatisme especial, a la part final. Serà el gran símbol de la repressió franquista de la novel·la, perquè es convertirà en víctima de la barroeria feixista d'un militar, el sergent Antonio Garcés, ben aviat anomenat "el Gran Cabró" pel memorialista.

El cognom Garcés, apareixent en una novel·la dedicada a la Barceloneta, evocarà a molts, de segur, l'escriptor Tomàs Garcés i Miravet (1901-1993), fundador i col·laborador de la revista

Mar Vella, editada el 1919, just un any abans del naixement dels quatre amics.

La revista era la portaveu de la Joventut Nacionalista de la Barceloneta. A més, Tomàs Garcés va ser l'amic íntim de Joan Salvat-Papasseit, el gran poeta de la Barceloneta.

El memorialista desconeix l'existència de Tomàs Garcés, que va escriure molts textos sobre Salvat-Papasseit, però no pas la del poeta que va treballar de vigilant nocturn al moll. El pare del memorialista l'admirava i fins i tot va comprar-li un llibre. I el veia passejar pel barri.

Referents cultes. Joan Salvat-Papasseit hi havia vingut amb la salut molt malmesa, però el pare ho desconeixia. Així, "quan de tant en tant veia passejar aquell home, sovint cap al tard, minvat de salut, desmillorat el semblant, aterrit per la mort, el pare no copsava res de tot això" i "es quedava bocabadat, mirant-lo com si passés un heroi de l'antiguitat en tota la seva esplendor".

HEREUS CATALÀ ROCA / REAJUNTAMENT DE BARCELONA

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA-BRANGULI / EDICIONS 62

Pescadors de la Barceloneta, entaulats en acabar la feina. Aquest ambient queda reflectit a la novel·la de Lluís Llach. A la dreta, l'Escola del Mar, destruïda durant un bombardeig. Era situada a la platja de la Barceloneta. El protagonista de *Memòries d'uns ulls pintats* hi estudia de petit.

Per què no copsava la feblesa física del poeta? Perquè, “encegat com estava d’admiració, era incapaç d’entreveure l’esforç feixuc de cada gest i com la vida se li esmunyia a cada pas”.

Joan Salvat-Papasseit és el gran referent cultural de la Barceloneta. Ho sap tothom. El segon és l’Escola del Mar. Lluís Llach fa que el seu *Germinal*, acompanyat pel seu gran amic David, hi obtingui plaça. I que en *Germinal* digui que “de tantes coses belles com van morir amb la República, l’Escola del Mar seria per a mi una de les més excepcionals”.

En aquest centre, enmig de l’“hecatombe que vivia el nostre país”, hi havia uns homes i dones “que exercien i donaven sentit a una de les paraules més maques que es puguin trobar en qualsevol diccionari: *mestratge*”.

Deixant de banda la referència al port, i a les barques, i a el vaixell-presó Uruguay, cap més escenari concret típic de la Barceloneta no és evocat pel memorialista.

Tot i el caràcter reivindicatiu social del narrador, queda fora de la seva Barceloneta socialitzant, popular i obrera la històrica cooperativa obrera La Fraternitat, creació filantròpica dels francmaçons, gràcies a la qual el barri disposa ara d’una biblioteca i, des del 1910, deu anys abans del naixement del memorialista, d’un magnífic edifici modernista projectat per Francesc Guàrdia, deixeble de Lluís Domènech i Montaner.

I, pel que fa al vaixell-presó Uruguay, el memorialista recorda només que la República “el reconvertí en una

presó flotant per a la gent de dretes més significada i compromesa amb el cop d’estat”, el del juliol del 1936.

El memorialista s’oblida que fou utilitzat com a presó per primera vegada durant el Bienni Negre republicà per tal de fer de presó, inicialment, del president Lluís Companys i els consellers de la Generalitat de Catalunya emprisonats arran dels Fets d’Octubre del 1934. Arribà a haver-hi engarjolades 2.500 persones, majoritàriament polítics, funcionaris i professionals liberals. Companys i els seus consellers hi van romandre fins que el 7 de gener del 1935 foren traslladats a la presó Model de Barcelona.

Intensitat sexual. Més que explicar a fons, amb realisme i de manera detallada, la realitat social i urbana del barri, al memorialista li interessa més d’explicar, amb realisme i de manera detallada, les seves pràctiques sexuals, des de les de l’aprenentatge fins a les de maduresa. Així podem veure com va descobrir el plaer del sexe amb homes, amb quina naturalitat va passar, a quinze anys, de l’experiència amb prostitutes a la primera experiència sexual amb un home, sense avergonyir-se’n. Evidentment, amb un mariner estranger, d’Odessa, i, evidentment, a la platja, de nit, enmig de les barques.

Hi ha més escenes de sexe, ocasionals o no, detallades o no, i entre les esmentades de passada n’hi ha una de referida a un amic basc, Natxo, “un basc fort i ben plantat”, naturalment, de prestacions al llit “matusseres”, naturalment.

Però la gran escena de sexe, la traca final, té un fort pes argumental i novellesc. A la gent que vulgui descobrir com carden dos homes, Lluís Llach els n’ofereix la possibilitat diverses vegades al llarg del llibre, però especialment amb aquesta.

Per sort per a la resolució de la història —és a dir, per a fer pagar allò que el franquisme ha fet al seu Amic Amat, en David—, el Gran Cabró que insultava els que els semblaven efeminats, va darrere els homes. I en *Germinal*, la mateixa nit que ho descobreix, podrà endur-se’l a un *meublè* on executarà la seva venjança.

Però no ho farà a la primera ocasió, quan es troben sols a l’habitació. Abans hi haurà l’escena, ben cinematogràfica, de l’orgia sexual. Una primera part arriba a bon port. I quan la segona és a punt d’engegar, el militar franquista pronuncia una paraula que el transcriptor de l’enregistrament, per a ressaltar-ne la importància, la gravetat, escriu en majúscules: “NENAZA”.

Mai no hagués pronunciat aquella paraula, diu *Germinal*, perquè la paraula el provoca a posar en pràctica l’execució. Curiosament, tot i que la novel·la es pot llegir —es llegeix— com una reivindicació de l’homosexualitat, en el cas del Gran Cabró, l’homosexualitat —pot concloure algun lector— és el camí de perdició, una condemna. Però, si cal ser justos, és condemnat per haver insultat un homosexual, per haver-li dit “nenaza”.

Lluís Bonada